

Vestmannen

Nr. 7

Bergen, 20. september 1992

8. årgang

Verksamt i Vestmannalaget

I 1993 er laget 125 år

Den 21. januar 1993 er Vestmannalaget 125 år. Laget emnar på å høgtida dette, og stjorni vil saman med eldre lagsfolk freista få til eit møte på sjølve skipingsdagen. Den 21. januar 1993 fell på ein torsdag, og det er den vanlege møtedagen til Vestmannalaget.

Formannen i Vestmannalaget, Leidulv Hundvin, fortel dette samstundes som han legg fram møteplanen for laget for hausthalvåret 1992. Stjorni hev godkjent møteplanen som me prentar annan stad i dette nummeret av Vestmannen. Møteplanen stadfester atter at formann og stjorn legg vinn på å halda ved lag den jamne og faste verksemdi med eit møte kvar månad, ei innarbeidd møteverksemid som hev kjennemerkt Vestmannalaget i mange år.

Eit hevdast innslag på vestmannalagsmøti er fyredrag um emne som kann vera sers mangslungne. Spennviddi kjem

godt fram i møti denne hausten, som sluttar med ei jolesamkoma den 10. desember i møtesalen til Fokus Bank der prost Arnfinn Haram talar um jole-songforfattarar og syng jolesongane deira.

Auka lagspengar

I lagsskrivet til medlemene minner Leidulv Hundvin um at frå årsskiftet stig årspengane i Vestmannalaget til 100,- kronor. Lagspengane hev alltid vore sers låge, men no trengst det ein auke for å greida lagsdrifti. Vedtak um dette gjorde siste årsmøte. Formannen minner òg um at Vestmannalaget stend som utgjevar av bladet Vestmannen, og vonleg vil dette vera ei påminning um å tinga bladet for lagsfolk som enno ikkje måtte vera tingarar.

125-årshøgtid i Urði?

Dersom Urði, heimen åt kunstnarparet Frida og Olav Rusti, vert upptattvølt til 21.

januar, kunde dette vera ein høveleg stad for 125-årstilstellingi. Både Frida og Olav Rusti var kjende og ihuga vestmenn. Men det er noko tvilsamt um vølingsarbeidet kjem langt nok til den tid, upplyser Leidulv Hundvin. So det er ikkje utenkjeleg at stjorni må finna ein annan møtestad.

Tankekorn

Same kor du
snur deg,
so vender
ryggen bak.

Gamalt ordtøkje

Nynorsk festspelsiger

Ovnorsk Festspel i Volda og Ørsta på Sunnmøre er ikkje heilt slutt når me skriv dette. Men det er klårt at festspelvaka vart ein braksiger av dei heilt store. Prosjektleidar Marie Egset Haug og andre som stod bak og som hjelpte til, lukkast yver von og ventnad.

Alt frå opningsstundi var det tydeleg at dette kom til å vera fullkraft. 3000-4000 var frammøtte på Hovden lufthamn og høyrd opningsordi til prinsessa Märtha Louise. At ho ikkje las opningsordi på nynorsk ved dette høvet, var nok eit vonbrot for sume; Märtha Louise bad um forståing for at ho brukte det målet som ho var mest tilvandt med. Ho bar fram ynsket um at at Nynorsk Festspelvaka måtte vera årvis i Ivar Aasens heimegrender, og ho sa fram

den sentrale 4. strofa i Aasen-diktet «Dei vil alltid klaga og kytta» i *Ervingen*:

Lat oss ikkje Forfederne gløyma,
under alt, som me venda og snu;
for dei gav oss ein Arv til å gøyma
han er større, en mange vil tru.

Sidan kom det slag i slag både opningsdagen og seinare, med mengder av tilstellingar av sers ulikt slag i Volda og Ørsta, god stemning og stort frammøte.

Nemnda for Nynorsk Festspelvaka: Frame f.v.: Reidun Heimen Heltne, Marie Egset Haug (prosjektleiar), Bente Vatne og Geir Grimstad. Andre rekje f.v.: Arne Ola Grimstad, Jon Tvinneim (leiar for festspelnevnda) og Arne Apelseth. Bak: Jostein Nerbøvik

Jamvel til eit musikalsk seminar for ungdom i Ørsta kom det framimot 200 unge. Og same kvelden var det stor musikk-til-

Til s. 12

Avistap i Sogn og Fjordane

I august i år stogga Firda Folkeblad i Flora etter 86 år. Det var den einaste av dei 10 avisene i fylket som hadde mindre enn 2000 tingarar. Avisa var no nummer to-avis i Flora, og tapte på dette. Den største er Firdaposten.

Det vart stor svikt i lysingar og tingarar. Då upplagstalet kom under 2000, miste avisa retten til den statlege pressestudnaden på kring 100 000 kronor. Avisa hev halla til Vinstre eller vore ubundi, og hovudeigar no var eit lokalt prenteverk. Det vert ei styrt avvikling, og etter det me høyrer kjøper Firdaposten noko av utstyret og retten til avisnamnet.

Firda Folkeblad var ei kjend avis, rik på sogeninne. Det var i Firda Folkeblad Gustav Indrebø i 1929 fyrt fekk prenta den vidgjetne utgreidangi *Einskap i rettskriving* som fekk mykje å segja den gongen og som framleis gjev etterljom. Mange vil tykkja det er leidt at dette målbladet no laut stogga.

Tevling i Nordfjord

Ikkje fyrr var lagnaden til Firda Folkeblad avgjord, so skvumpla det i vass-skorpa mellom Fjordabladet på Nordfjordeid og

Fjordenes Tidend i Måløy. «Vi tror ikke at Firda Folkeblad er det siste offer for avisdøden i Sogn og Fjordane», skreiv måløybladet.

Fjordabladet såg straks at «bokmålsavisa og høgreavisa i vest (Måløy) har ambisjonar om å overta eidalesarane, med tida kanskje også ein større del av Nordfjord. Ei utfording Fjordabladet lyt ta alvorleg.»

Det er rett at Fjordenes Tidend er einaste bokmålsavis i eit mest 100 prosents nynorskfylke; bladnamnet åleine vil slik kanskje for mange vera nok til å lukta på ordet anakronisme.

Fjordabladet er eldste avisa i Sogn og Fjordane, skipa i 1874 - rett nok med eit mindre norsk namn i fyrstningi. Ein av skiparane var Otto Albert Blehr, på den tid sorenskrivar i Nordfjord, seinare kjend vinstrepolitikar, stortingsmann og statsråd. Kona hans var Randi f. Nilsen frå Bergen, målstrevar og vestmannakvinna frå ungdomen, verksam på mange felt, m.a. i kvinnedoktoratet og fredssaks.

Etter det Fjordabladet sjølv fortel, er bladet i dag minste avisa i Sogn og Fjordane. Bladet er ubunde og kjem 3 gonger

Märtha Louise um nynorsk

Slik det er attgjeve i Sunnmorsposten, sa Märtha Louise då ho opna Nynorsk Festspelerveke at frå ho var heilt litt hev ho havt glede av nynorske barnebøker, dikt, songar og eventyr. Halvor Floden var ein av yndlingsforfattarane, og «Kari Tre-stakk», «Frik med fela» og fleire til var vener ho fekk gjennom bøkene hans. Han var ein av dei som hjelpte henne med å verte kjend med bygdelivet slik det syntre seg i tidegare tider.

Ho vona at Nynorsk Festspelerveke måtte gjera oss meir medvitne um og læra oss å setja høgt dei norske kulturskattane våre. Dette medvitnet er eit vilkår for å kunna yta og taka imot i det mangnasjonale kultursamværet.

for veka. Upplaget er på vél 3000, og det skulde etter mangt å døma vera eit upplag til å leva med. Lysingsmengdi synest rimeleg stor, utsjånaden er frisk og innhaldet mangslunge. Med andre ord ei leseleg og triveleg nynorsk lokalavis.

Minneord

Nils Ørbeck Vee, Fyllingsdalen, er død. Han vart nær 87 år gammal. Han var fødd i Årdal i Sogn, kom i ung alder til Bergen, og etter utdanning vart han tilsett i Vestlandsbanken der han hadde heile sin arbeidsdag, fram til pensjonsalderen. I den lengste tidi var han bankkasserar.

Nils Ørbeck Vee hadde sterke kulturelle interesser. Han brann for målsak og ideelt ungdomsarbeid, og for samarbeidet med våre norrøne frendefolk på Island og Færøyane. I si lange yrkesaktive tid og likeeins no i pensjonsalderen var han med i B.u.l. Ervingen og i Vestmannalaget. Han var lenge aktiv folkedansar, og i 1952 var han med i den flokken på 60 norske ungdomar som drog til Island der dei i nokre sumarvekor planta skog på aure strekningar. På den ferdi vann han seg mange venner ogso på Island.

Nils Ørbeck Vee var ein sjamerande mann, som kunde den kunsti å hyggja seg i venelag, og den stillfarande humoren hans hev lyst upp i mang ei samkoma, i lyd og lag og i venekrinsen. I dei sist åri hadde helsa hans skranta, so han måtte halda seg meir i ro. Men me er mange som i takksem vil minnast den hyggjelege venen Nils Ørbeck Vee.

Ludv. Jerdal

Til Vestmannen

Eit tvíslmál sum hevir gravið meg alli ár er spursmálið um skrivimátin av vokal ettir burtkomæ gamalnorsk n-endings (-in, -an, -un sum í «bókin, vísan, augun»). Í málføró er her eitt stórt mangfeldi, frá «I» til «O», «bokji- bokjo, vika- viko, augå-aug» til að nevna nokri dömi. Skal skriftformæ hava ei tilvísing til dei flesti tá dessi ávbröttó, só krev dað serskildi, symbólski skrifteikn, t.d. nasaléringsteiknið - «bókē, vísā, augō». Detta gev tilvísing til só að segja alli norski málføri, og minnir samstundis um alli hini norðlanda-málæ, sum halda på n-skrivinæ her - ei vinning só stór at hó ikki er létt

að áv-vísa. Að skríva með vanlegi berri vokalar hevir ikki denni fyrimunin (Ivar Aasen «Boki, Visa, Augo» - som i minstó innanfyri a-infinitiv- umhvervið hevir eitt sers trongt málførigrunnlag). Ein halvt symbólsk skrivimáti með langvokal (bókí - vísá - augó) når lengri. Att er dá berri að velja ei hordalandsform sum «bókæ, vísó, augó». Detta gev eitt rólegt og vel áv-vegið bílati, með greið skiljing millum formir sum «ei vísa - denna víso». - Eg hevir haldið pá denni málin í mangi ár. - Detta er allt eg kann segja um spursmálið, utan að geva nokuð ráð til nokun kant.

Skjoldtun, 1. juli 1992

Egil Lehmann

Vestmannen

Vestmannen kjem med 10 nummer i året
Bladpengar kr. 150,- for året
Studentpris kr. 100,-

Kan tingast på poststader og beint
frå forretningsføraren eller bladstyraren

Postgiro: 0802 4 25 63 92
Bankgiro: 8401.21.43027

Utgjevar:
Vestmannalaget,
5000 Bergen
Telefon (05) 317929/313116

Bladstyrar:
Jostein Krokvik
6143 Fiskåbygd
Telefon (070) 21 429

Forretningsførar:
Helge Liland
Midgeilen 16
5067 Store Milde
Telefon (05) 99 15 25

Prenta hjå:
Nytrykk
6143 Fiskåbygd
Telefon (070) 21 307

VESTMANNALAGET

Møteplan for hausthalvåret 1992:

Torsdag den 17. september kl. 19 vert det
fyrste møtet. Møtestad Bryggens Museum.
Tidlegare styrar av Voss Folkehøgskule,
rektor Ingjald Bolstad, talar um *Utvikling -
evolusjon*.

Torsdag den 15. oktober kl. 19 på Bryggens
Museum. Reisekonsulent Per Alsaker held
ljosbiletefyredrag um *Amtsbaatane - fra
gamledampen til bilferja*. Til dette møtet vil
me beda lagsfolki taka med seg kjenningar
derskilt frå Sogn, Sunnfjord og Nordfjord.

Torsdag den 19. november kl 19 på Bryggens
Museum. Professor Arild Haaland talar
um *Amalie Skram*.

Torsdag den 10. desember kl. 19 i det vakre
lokalet til *Fokus Bank*, der prost Arnfinn Har-
aram vil tala um *Jolesongfotfattarar* og
syngja kjende og kjære jolesongar.

Merk dykk møtestaden for jolemøtet. Då
me vil ha bordseta med varm mat på denne
samkomma, må me ha eit yversyn yver kor
mange som kjem. Gjer so vel og meld frå um
dette på lagsmøtet 19. november, eller yver
telefon 05 16 37 32 eller 05 28 47 59 innan 3.
desember.

Bladet Tuftekallen kjem på alle lagsmøti.

Lagsmøti vert som vanleg utlyste i Ber-
gens Tidende laurdagen fyreåt, og i
Vestmannen.

Gamalt målgods

One som kjenner seg kalla til det, min-
ner oss stundom hoverande um at dei
danskyske (lågtyske) ordlekkane som
me finn i syndromet *an-be-er-ge-heit-
else* hev vore brukta i ymse målføre her i
landet meir og mindre slumpsamt i
mange hundradår. No sist hørde me det
i ei målsending i NRK.

Sjølv sagt er dette rett. Slik det var rett
på Aasens tid. Og endå vraka Aasen i
hovudsak desse låneordlekkane i det me
kunde kalla det mynstergilde
normalskriftmålet. Like fullt kunde
ordlekkane og dei ordi desse lekkane
dreg med seg, verja plassen i visse
hopeheng og visse stilslag. Aasen brukta
sume av dei sjølv, di meir. For å setja
dette heilt på spissen: bannord og tabu-
ord høyrer til målet, men dei høyrer
ikkje til i alle stilslag og knapt i t.d.
Onstergild normalprosa. Dette for å
kjargjera meinungi, ikkje fordi dei
nemnde ordgruppene i seg sjølve er
like eller jamførlege.

No hev sume av syndromordi vore på
nedveg både i norskdansk og norsk etter
Aasens tid, som else-ordi. At dei som
skulde verna um norsk mål då fann
grunn til opna slusone i nett dette høvet
på 80-talet, er berre eitt millom fleire
utslag av offentleg målværkt. Ei viss
liberalisering hadde vore forsvarleg og
kanskje tilrådeleg, slik at upprådde
elevar ikkje fekk «feil» um dei greip til
syndromord. Ein annan ting er
fullkomeleg knefall utan etterhald, slik
me stundom høyrer det i NRK. Sume
meiner framleis det er betre norsk, his-

torisk og idiomatisk, å skriva og segja
skadebot eller *vederlag* for «erstatning»,
arbeidsløysa for «arbeidsledigheit»,
nytt, siste nytt, dagsnytt eller *landsnytt*
for «nyheiter», *dumskap* for «dumheit»,
skaping for «skapelse», *velsigning* for
«velsignelse», *tilråda* for «anbefale». Osh! Dette var berre nokre døme.

Dei som er aga av aldersrangen til
den inntrængde ordgruppa, gløymer
noko viktigt. Dei gløymer at um syndro-
met er gamalt, so er måltifanget som
syndromet vil trengja ut eldre i norsk.
Dei grunnane som måtte tala for syndro-
met, kann dermed like gjerne vendast
i motsett leid. Verst er det at
inntrængjarlekkane tyner norske
ordlagingsmåtar som hev vore i fram-
gang etter me fekk eit nynorsk skriftmål.

Me ynskjer ikkje ei ny forbodslina.
Den lina hev mislukkast ein gong for
alle. Derimot kunde nynorskgreini i
Språkrådet prøva med opplysning. Kva
med å setja til godkjenningsvilkår for
skuleordlistor og grunnleggjande
norskmålsbøker at der kjem opplysning
um norske ord og ordlagingsmåtar attåt
syndrom-ordi?

Elles er det etter vårt skyn betre med
ålmenne og ikkje for strenge reglar for
heile syndromet enn med
sergodkjennin av slumpsamt utvalde
einskildord. Sistnemnde framgangsmåte
er med på halda uppe det ordlistemålet
som ingen kann læra.

J.Kr.

Vestmannen på kassett til Per Spilling?

Er det nokon som hev høve til å lesa inn
Vestmannen på kassett for Per Spilling?
Han er organist i Tinn, pianostemmar,
målførekunnande og trugen Vestmannen-
ven. Han er blind.

Skriv til *Per Spilling, Bjønnfossli 8,
3656 Atrå*. Eller ring 036-97259.

Nils Hjelmtveit 100 år

Nils Hjelmtveit, skulemann, arbeidarparti-
politikar, stortingsmann og statsråd, vart fødd i
Alversund i Hordaland 21. juli 1892. Han gjekk
Stord lærarskule og vart lærar i Eydehamn,
sida skulestyrar. I mange år var han med i
Stokken heradsstyre, tvo bolkar ordførar. Ein
bolk styrde han fråhaldsbladet *Egden*. So vart
han stortingsmann for Aust-Agder. Etter krigen
vart han fylkesmann i Aust-Agder, og han hev
havt mange framskotne offentlege umber.
Nils Hjelmtveit var skulestatsråd i
Nygaardsvold-riksstyret i tidi 1935-1945, og i
den posten fekk han sumt å gjera med det
ulukkelege 1938-målet. Han døydde i 1985.

Sagt:**Kvalfangst**

Det er heller ikkje til å koma utanom at kvalfangsten er ei gyllen sak for Greenpeace. Kvalfangst er kommersielt uinteressant i USA, og etter at eit kval-par gjekk fast i isen i Alaska for eit par år sidan akkompagnert av av ei omfattande mediaverksemd, er kvalen vorten symbolet for amerikansk miljøvern. For amerikanarane er kvalen eit søtt dyr som er fint å sjå på tv, og dermed har dette intelligente pattedyret fått ein særskilt plass i det amerikanske kjenslelivet som Greenpeace veit å utnytta.

Leidar i Gula Tidend

Heilsapsntrykket

I jazz- og 150-årsjubileumsbyen Molde blir heilsapsntrykket for tida sterkt redusert ved at eit nyt musikklag med det slitsame namnet *The End* spelar på **Kroverten**. Det talar heller ikkje til byens fordel at han er utstyrt med butikkane *Lady Chic* og *Black & Blue*. Slik lovar særslig for dei 250 neste.

Lars Aarønes i Dag og Tid

Coca og pepsi

Den sida ved saka som dei krigførande (d.e. tevlande) neppe ofrar ein tanke, er at dei også blandar seg inn i den norske språkstriden med produkta sine. Informerte kjelder innafor målrørsla har nemleg opplyst meg om at neidå, det er ikkje berre nynorsk som is a better language. Coca Cola er målpolitisk gangbart av di konsernet veit å ta vare på a-endingane. Kortforma Coke har jo li-kevel ikkje fått fotfeste her til lands. Det er berre dei mest ihuga og konservative som meiner noko anna. Dei som svergar (sic!) til i-målet, har sjølv sagt hjartet sitt hos Pepsi. Det er det som kallast språkleg konsekvens.

Eit alternativt slagord kunne ha vore: Tal dialekt! Skriv nynorsk! Drikk Farris!

Øystein S. Ziener i Klassekampen

Trynekapitalismen

I den trynekapitalistiske medietida lever stadig fleire avisjournalistar av å skrive redaksjonell reklame for TV-journalistar.

Bjørn G. Sæbø i Gula Tidend

Heradsstyrenynorsk

Yverskrifti her hev vore eit varemerke for därleg nynorsk, oftest umsett frå bokmål. Ei tid såg det ut til å koma seg med målbruken hjå dei styrande kringum i bygdene. Dei som sat på skrivestovone hadde fenge ei betre upplæring i norsk, og la vinn på god norsk.

Men no gjeng det andre vegen. Ein grunn er at dei tilsette no kjem frå ulike kantar av landet, og ofte med bokmålsbakgrunn. Dei tenkjer ut ifrå bokmål når dei skriv. Ein annan grunn er den uhorvelege flaumen av bokmållskriv som kjem inn frå høgare hald. Eit sermerke for vår tid er elles alle framord som ekspertane brukar. Det er ikkje spørk å føra dette yver til folkeleg norsk. Det er utruleg mykje som skal ut til dei heradsvalde i vårtid.

Her skal me taka fram nokre ord og ordlag henta frå sakspapir frå eit sosialkontor:

Dei skriv um *bebuarar* (av beboere) på ein aldersheim. Men dei gamle *bebur* ikkje heimen, dei bur i heimen. Difor er dei *ibuarar*. (I den landkunna eg las i barneskulen, stod det at eit land hadde so og so mange *ibuarar*. No skriv dei heller

innbyggjarar, kva det no kan koma av?)

«Pkt. 3 må sjåast i ein større samanheng», les eg. (Endå verre er det når dei skriv: Boset hentast kvar onsdag.) Men me skal vera varsame med å bruka refleksiv form av verbet utan logisk subjekt. Rett nok skriv me ofte at noko *bør gjerast* - når me ikkje veit kven som skal gjera det. Men me har då det upersonlege pronomenet *ein*. «Pkt. 3 må ein sjå i ein større samanheng». Ofte kan ein òg bruka *me* til subjekt, eller *folk*.

Elles finn eg i skrivet *tilbud* (for tilbod), *spredning* (for spreidning), *betydelig* (for munarleg, monaleg), *forslag* (for framlegg), *innstilling* (for tilråding), *be-manning* (for mannskap, folkesetnad, tenarskap, tilsette), *forårsaker* (for er årsak til, fører til). Jamvel *tordenvær* (for tøvere) kan dei skriva.

Ordlaget til *ein kvar tid* finn eg òg. Det er beinveges etter «til en hver tid». Det måtte i so fall heita: til kvar ei tid. Men på jammen greider me oss godt med *stødt el til alle tider*.

Reint morosamt er det når dei skriv *kjølevatnet* og meiner *kjølvatnet*.

Sigurd Sandvik

Bymål og målreising

Me høyrer stundom at no skal nynorsken inn i byane, og då må målet atter og endå meir avnorskast. Dette er gammal tale. Ordleggingi her er kanskje litt tilspissa. I staden for at målet skal avnorskast, heiter det at nynorsk skal gjerast meir likt bokmål. Men meiningeri er den same.

Men er dette so eintydeleg sant? Alle målføre her i landet, i by som bygd, hev eit norskrøtt innslag og eit danskrøtt innslag. I byane ålmument er kanskje det danskrøtte innslaget sterkare enn i bygdene. Lat gå. Med mange avbrigde og umvik og etterhald. Men er det no visst at alle bybuarar med sans for norsk målreising plent vil reisa eit so nednorska og flatt skriftmål som råd? Bokmål hev dei alt, og kvifor bry seg med eit nytt tilskitta blandingsmål?

Soga fortel oss mangt og mykje. Soga fortel oss at slett ikkje alle byfolk som vart gripne av målsaki, vilde ha eit avskanta og utflata skriftmål. Diktaren Hans Henrik Holm frå Oslo sa at dersom han skulde ha skrive på det offentlege lærebokmålet frå 1938, so hadde han aldri vorte nynorsk bokskrivar.

Idar Handagard frå Kristiansund - eller Fosna som han og sume andre gjerne kallar byen - skreiv klassisk nynorsk til sine dagars

ende. Steinar Schjøtt - med ordbøker og Snorre-umsetjing - var frå Skien og hadde nære danske etterøter. Same um han ei tid var med i Fram-ringen og gjorde sume avvik frå Aasen-normalen, var det eit grunnsterkt og klangrikt norsk mål han tenkte seg. Det var ikkje daud læreboknormal.

Og dagsens lærebokmål hadde knapt vekt dei gamle Bergensmålmennene som gjorde verk som enno varer - Henrik Krohn, Marius Nygaard, Georg Grieg og alle dei andre - dømes Jan Prahl som gjekk lengst i norr leid -.

No let det seg unektele gjeira å finna målsskrivande byfolk som hev halde seg til den sammorsk påverka utgåva av skriftmålet. Det er so, um ingen namn skal nemnast.

Bak trui på at norsken skulde vinna fram i byane ved å øyda seg sjølv, må liggja ein slags tanke um at folk i byar hev mindre målvit enn i bygder. Dette er urimeleg. Målvit er nok jamt utlikna.

Sanningi er ofta mangsideleg. Og hovudsanningi i vår samanheng er at det klassiske norske skriftmålet hev synst større dragingskraft i byane enn den forflata skulemålsutgåva. Eller, um me skal segja det med varsemnd og måtehald: i minsto like stor dragingskraft.

Jarl

Stutt um Vikamålet

I målkrinsar høyrer me jamt at sume tykkjer det målet som vert snakka på vestkanten i Oslo er so urimelegt utbreidd. Vestkantmålet er den målformi som all motstand bør rettast mot. Målet er unorskt, må vita. Ja, det er vel nesten uhøyrd at folk kann få snakka nett slik dei skriv, tenkjer sume.

Nei, då skulde me heller fremja den målformi som dei snakkar på austkanten. Det er eit bra folkelegt mål. Det hev nokre tviljodar, og so hev det saftige a-endingar som kann brukast når det måtte høva. Ja, og best av alt; målet er slipt etter norsk-dansk ordbruk, so du slepp alt det føle slikt med alle dei gamalvorne og avaldra nynorske ordi. I staden kann du gjera deg til språkljodsforskar og læra deg å leggja rett trykk på dei ordi som skal aksentuerast.

A-endingar hev visst nok vorte tillatne

i Aftenposten, men kva hjelper det når Klassekampen for lengst hev lagt samnorskfanone ned og knotar i beste vestkantstil. At a-endingane skulde inn i norsk-dansken, var først og sist eit kunstgrep til å kvitta seg med den klassiske norsken - og med nynorsken i det heile. Alle visste at a-målet måtte tvingast inn, og ikkje eingong dei mest medvitne samnorsktilhengjarane gjorde fylgjerett bruk av a-former i det norsk-danske målet.

Vikamålet hev alltid vore ei draumefyllt synkverving som kunde halda liv i myten um ei måldaning som hadde den sokalla sosiale kompetansen til å setja vestkantmålet ut av spel. Vikamålet hev aldri fenge ei skriftutforming som kunde gjera det til eit mål for heile landet. Det må leva i dei udana rømdene. Målet hev like fullt stor affeksjonsverdi.

Kva so med vestkantmålet? Jau, det er eit mål som femnar um heile landet. Alle les det og høyrer det, og nokre lærer seg opp til å snakka det ogso.

Vil ein samla seg um eit norsk mål, so fær ein fint gløyma vestkantmålet. Det kann Don Quijote få ha for seg sjølv. Støyten lyt heller rettast mot den draumefyllte synkvervingi. Ikkje slik å forstå at me ynskjer vikamålet burt og vekk. Men vikamålet kann gjera seg frægare og vinna seg eit betre umdøme, so framt det gjeng inn i ein klassisk norsk målbunad. Vikamålet skulde i so måte skilja seg lite frå andre norske bymål.

Vestkantmålet vert aldri eit godt norsk mål, men nett i sin uyvervinnelegdom kann det læra oss noko um språkleg daning og um mislukka språkleg samling.

Lars Bjarne Marøy

Norsk kulturrov?

Islending avviser norske sogemytar

Mål og Makt er tidsskriftet til Studentmållaget i Oslo. Fyrste nummeret i år kom på fyresumaren med eit leseleg innhald. Oddmund Hoel var skriftstyrar. Arnold Dalen skriv um *Bymål i historisk perspektiv*, med hovudvekt på bergensmål, trondheimsmål og rørosmål. Ola Furre tek for seg *Norsk kulturpolitikk - eit historisk tilbakeblikk*, og Bård Eskeland hev eit svar til Kjell Venås som i ein tidlegare artikkel undrast på kven som eig nynorsken.

Hard kost for sume er kanskje den eggjande artikkelen til islendingen Stefán Snævarr, *Myten og metoden - Om fornorga av islandsk sagakultur*. Stefán Snævarr er hjelpearar i filosofi på universitetet i Bergen og dertil lyrikar. Han fortel m.a. at i ein umtykt islandsk roman frå 70-talet møter me ein norsk lektor som er yvertydd um at Island er Noregs nasjonalpark.

Ikkje utan spott sablar Stefán Snævarr lysteleg ned sume velkjende norske fyresiv um visse tilhøve millom Island og Noreg. Kor mange nordmenn veit t.d. at Leifr Eiríksson truleg vart fødd på Island av islandsk mor og (rett nok) norskfødd far. Han budde heile sitt vaksne liv på Grønland, og tanken um den heilnorske vinlandsoppdaggingi er soleis noko av ei synkverving. Den sernorske metoden hev i like høve vore å rekna alle som vart fødde

på Island på 900-talet for norske.

Ein annan myte er at islendingane i hovudsak ættar frå Noreg. Snævarr minner um at dei ættar frå andre land òg, serleg frå Irland og «for den saks skuld frå andre granneland». Forfedrane til dagsens islendingar var i stor mun keltarar, ofte førde dit som trælar. Og mange nordiske vikingar hadde irsk blod i årane. Ja, sume blodtypegranskingar tyder på at islendingane hev upp til 75% irsk innslag i seg. Og kanskje var det frå dei skrivande irane islendingane fekk evna til å skriftesta dei verdkjende millomalder-bokverki sine. Skriv Stefán.

Den islandske nasjonale identiteten er gammal, kanskje like gammal som den norske (Snævarr talar um protonasjonal, sidan nasjonalisme i vår tyding ikkje fanst den gongen). Islendingane heldt nordmennen for utlendingar, til liks med andre folk utanifrå. Dei var kalla «austmenn» eller «norrmøne menn». Og på 1200-talet rekna nordmennene truleg Island for eit framandt og gåtefullt land.

Norsk og islandsk mål tok, etter Snævarr, til å sigla kvar si leid på 1000-talet. Det er difor burt i natti å segja at ættesogone og t.d. verki til Snorre er på «gamalnorsk»; dei er på sogeskrivarane sitt morsmål, som var eit islandsk avbrigde av norrønt. Burt i natti er det sameleis å

knyta dei gamle sogone til den norske bokheimen; dei er islandske. Snorri Sturluson var sjette ættleds islending, og det er like urimeleg å kalla *Heimskringla* norsk som det vilde vera å kalla Shakespeares *Hamlet* eit dansk skodespel fordi det handlar um danskar! På gamalnorsk finst serleg *Homilieboki*, *Ágrip* og *Kongsspegelen*. Og sidan kvarv norrøn diktning i Noreg sporlaust, medan dei på Island hadde den forteljande diktformi *rímur*, ein etterkomar av skaldediktning og folkeballadar, som levde og blømde til kring 1850.

No skal me ikkje attfortelja heile styket til Stefán Snævarr, der hoggi og stikki er mange imot norsk sjåvinisme og norsk kulturimperialisme. Han medgjev likevel at ikkje alle nordmenn kann setjast under ein hatt, og til dei meir rosverdelege eigenskapane høyrer at nordmenn, attåt færøywæringar, er einaste folket i verdi som veit at islendingane skreiv forvitnelege bøker i millomalderen. Dette trur eg for min part var hardt iteke; islendingane og bøkene deira er meir kjende i verdi enn som so!

På eitt punkt er eg no ikkje heilt samstemd med Stefán Snævarr. Han tvilar visst på um nordmenn er viljuge til å kalla Ibsens og Hamsuns skrifter dansk-språklege. Jau, det finst nok dei som vil segja at dei er på dansk, ikkje minst Ibsens bøker. Nordmenn skreiv ofta dansk på den tidi! Men for sume er det ei syrlig sanning.

I alle høve, det var uppforskande lesnad i *Mål og Makt*.

Jarl

Seinmillomalderkrisa og Noregs nedgang

Av Bård Eskeland

Umgrøpet

«Noregs nedgang» er eit trihovda troll, som gjev rike høve til definisjonsmistrydingar og styrlaus tydingsdrift: Noreg, nedgang og syntesen av dei; kvifor/korleis/um/når det gjeng utfør med «Noreg». Eg vil ikkje yverdriva problematiseringi av «Noreg». Endå um umgrøpet «rikssamling» kann kallast ei projisering; at ein tek utgangspunkt i eit ynskjetenkt rike fyrr det er samla av sjølvstyrde umråde - so vart det ei eining av det i god tid fyre det historikarane kollar «nedgangen». Alt tyder på at det fanst ei fyrestelling um eit norsk rike jamvel etter «sjølvstendetapet», sidan danskekongane «gløynde» at Noreg formelt «ikkje fanst» når dei forma ut handfestingane sine. Um både einingane Noreg Danmark og Sverige er noko lause i kantane i gamal tid, so vert det uråd å skriva politisk soga utan dei. Um det fanst ein almuge som rekna seg for «eit norsk folk» kann dryftast. Etter eurosentriske ideologiar (både liberalistiske og marxistiske) er nasjonar produkt av kapitalismen og knytte til framvoksteren av eit borgarskap. Kor som er, tek me turen til 1200-talet finn me ein sentralisert norsk stat, trass i naturaløkonomi, skift i styringsumråde (fehirdslor og syslor), med framskríde rettsstell, ein innanlandske yverklasse og ei sterkt nasjonal kongemakt. Noreg var kjernen i eit imperium: Noregsveldet. Noregs undergang tyder ofte det same som «Noregsveldets undergang». Den tidi då Noreg var den sterkeste makti i Norden vert kalla den gamalnorske stordomstidi. Dersom ein vil vita um det var oppgang eller nedgang for folk flest i landet, finn ein kannhenda andre vendepunkt enn dei som gjeld ekspansjonen åt den norske statsskipnaden. Kjeldeproblemet er ikkje lite når det gjeld seinmillomalderen, i motsetnad til kjelde tilfanget. Her let me slike problem stort sett liggja.

Tanken um norsk stordom og nedgang er ikkje berre produktet av den nasjonale ideologien etter den franske revolusjonen og tyske romantikken. Rett nok er det meste av nedgangsordskiftet knytt til den norske reisingi frå slutten av *dansketidi* og til den nasjonale vinstretradisjonen kring Sars, Koht osb; folk som såg historisk kunnskap og medvit som ein politisk maktfaktor i samtid. Men ender og då

dukkar tanken upp i den intellektuelle eliten lenger attende i tidi (og det er eliten sine tankar som fær eit liv i dei skriftlege kjeldene), t.d. hjå Absalon Pederson Beyer. Dei som trega på nedgangen knytte han til undergjevnaden under eit anna rike. Det er sjølv sagt lett å skulda all nedgang og skeivferd på den unionelle (koloniale) stoda. Like lett er det å hevda at det hadde vore endå verre utan union; å «ropa hurra for dansketidi». Sjølv sagt er det vandt å fri seg frå (anti)nasjonale moralske grunnverdiar når ein les/skriv soga, og det treng ikkje eingong vera til hjelp. Men desse standpunkt har vel sumtid leid til **yverdriven** bruk av «kontrafaktiske» hypotesar. Dei er nyttige til å laga tankeeksperiment um korleis stoda munde vore dersom den og den faktoren (ikkje) hadde vore til stades. Men når det artast ut til «korleis det hadde gjenge med Noreg utan union, dansketid osb» er det ikkje lenger tale um faktorar, men um svære årsakverknad-kompleks yver fleire hundrad år! Difor skal eg ikkje gå so langt ut på den hypotetiske galeien.

Eg avgrensar her emnet til den bolken som er kalla seinmillomalderen og byrjar noko fyre svartedauden. Dei nedgangsfaktorane som ovra seg fyre den tid (kongemakt misser gripet og adelen vert noko avnorska) held eg for marginale jamført med fylgjone av «seinmillomalderkrisa», som vanskeleg kan feiast burt. Når eg set sluttstrik kring 1537 er ikkje det av di eg meiner det kom ein «uppgang». Men då vert Noregs undergjevne stilling endeleg formelt avgjort, og sjølvstendestrævet får ein alvorleg knekk. At pengeyverføringane til Danmark berre auka etter denne bolken gjev god grunn til ikkje å setja nokor grensa i det heile.

Fyre og etter mannedauden

I 1349 kjem eit skip til Bjørgvin med vondsinna medlemer av arten *Rattus Norvegicus*. Derved har me gåande ein lunge- og billepest som hadde herja stygt på kontinentet året fyrr. Det tek ikkje mange vikone fyrr landet ikkje er attkjennande. Fyre pesten låg folketaket ein stad millom 300- og 500.000, og jordi var dyrka frå fjøre til fjell. Korn vart dyrka allstad der det lét seg gjera, av di det gav mest (nærings)utbyte pr mål. Likevel

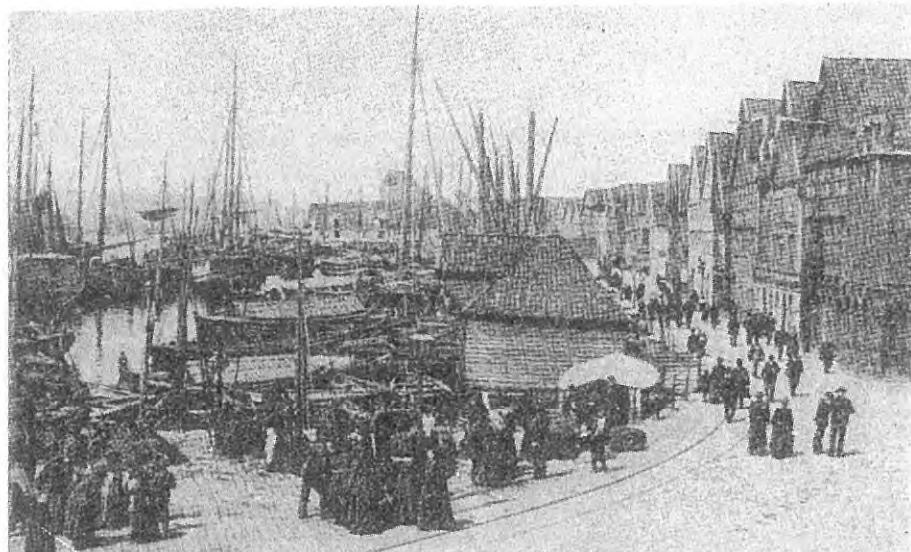
merkte Noreg seg ut med eit serskilt sterkt fehald, og utmarki var nyttta fullt ut til försanking (bork, lauv, tang og d. l.) med all den arbeidskrafti det kravde. Jakt og fiske var **naudsynte** attåtnæringer mangstad. Å sjå til var det svært egalitære tilhøve på bygdene, stutt sagt: «hytter og hus og ingen borger» eller slott. Men: endå um sjølveigegraden var høg etter europeisk mælestav, so åtte kyrkja kring 40% av jordi, og adelen kring 20% og kruna 7%.

Året etter er landet øydelagd - i rette tyding av ordet. Me har ikkje uppgåvor frå den tidi, men 50, 100 og jamvel 200 år etter katastrofen har ikkje økonomien teke seg uppatt. Me veit no at pestar sveipte yver Europa med jamne millrom i desse hundradåri, men den me kollar svartedauden har truleg redusert folketaket med millom 1/2 og 2/3. Dei kann lesast ut av øydegardsprosenten og fallet i landskyldinnkomor. Når «agrarkrisa», dei kollar, er so sterkt knytt til «Noregs nedgang» har det òg å gjera med at krisa råka Noreg hardare enn grannelandi. Det er ikkje godt å segja um sjølve dauden tok hardare på nordmennene, men øydegardsprosenten er klårt høgast i Noreg, serleg i indre og tungdrivne strok (yver 40% mangstad), og landskyldi er redusert med 70-80%. Folk som var att samla seg naturleg nok i dei beste jordbruksområdi og på dei beste gardane. Færrast øydegardar var det langs kysten, der dei kunde berga seg med fiske. Ein annan faktor som kann auka den norske undergangstemningi er at krisa varde mykje lengre her enn annarstad. Det er liten grunn til å tru at eit so geografisk skifterikt land som ei eining skulde vœrmeir mottakeleg for ei farsott enn andre. Me har heller ikkje klima eller serskilde former for samband som skil oss grunnleggjande frå alle andre land. Det lâke værlaget på 1300-talet kann ha råka dette karrige landet serleg hardt, og same um temperaturfallet ikkje i seg sjølv er nok til å hindra korndyrking, kann det ha gjort det tyngre. Men værlaget kann ikkje ha avgjera vekt når ein veit at den store nydyrkingspå 16-1700-talet gjekk fyre seg i «den vesle istidi», dei kollar.

No kann det tenkjast at nedgangen i innkomor ikkje svarar heilt til mannefallet. At innkomone steig snøggare i Danmark kann m. a. koma av at

Til s. 7

Frå s. 6

Svartedaugen spreidde seg frå Tyskebryggja i Bjørgvin. Biletet er frå kring hundradårsskiftet (frå Jonas Vellese: Norigs Soga, 8.utg. Bergen 1918)).

den danske adelen stod sterkare, og hadde maktmiddel til å tvinga pengar ut av bøndene. Pliktarbeidet på adelsgodsi kom i gang att i Danmark på denne tidi. Riddarvesenet, som vart nyttta fullt ut i grannelandi og er skapt for å kua bøndene, kunde vandt få fotfeste i Noreg for skuld geografiske og økonomiske årsaker. Dessutan kunde/måtte dei slå ihop dei store og gode jordbruksområdi, og dreiv soleis med større utbyte i Danmark. Dei eksporterte m. a. kjøtvaror til Europa. Det vart soleis meir pengar til å betala landskyld og skattar. I Noreg fekk «marknadsmaktene» ovra seg soleis at folk produserte det det var trong for (ikkje meir), av di det ikkje fanst eit apparat til å klemba tributtar ut av dei.

Her er me ved kjernen i ordet «nedgang». Det skifter litar alt etter kven sin nedgang det er tale um. Agrarkrisa i seinmillomalderen var fyrst og fremst ein nedgang for dei som åtte jordi. (I Noreg var det òg ein nedgang for imperiet, adelen og nasjonalkarakteren på statsskipnaden). Men den jamne bonden fekk minska skatte- og avgiftsbyrdi, og han kunde dyrka betre jord. Det som gjer at eg ikkje nyttar ordet uppgang lell (når det gjeld sjølve krisa) er at det truleg er lite upplyftande å døy av pest, eller å sjå store mengder menneske vandra til dei ævelege utmarker. M.a.o: for den 1/2 eller 1/3 som yverlivde fyrste gongen gjekk det ikkje so verst, men tek me utgangspunkt i heile folket (1/1) fyre kvar sott kann me trygt tala um ein (kvantitativ) nedgang. Sigvald Hasund, som har æra for mykje av den demografiske forklaringi på krisa, meiner

m a. at bøndene ikkje betalte meir landskyld - av di dei var for fatige(!).

Sjølvstendetap og uppløysing

I alle høve er det klårt at det er andre grupper enn folk flest som har vore i søkjeljoset i samband med nedgangen. Nokre historikarar klagar helst yver veikskapen å den norske yverklassen, dvs adelen. Ein sterk norsk (sein)millom-alderstat krev ein sterk norsk adel. Storparten av adelen vart tynt av krisa. Mange høgadelsætter døydde ut både fyre og etter pesten, og dei danske kongane såg lite vits i å nemna ut nye norske høgadelsmenn. Høgadelen gifte seg helst høgadeleg - dvs utanlands for den fåtalige norske adelen. Soleis vart dei endå færre, og avnorska. Den norske lågadelen (ætter som Kane, Smør, Galtung, Skjold o m a.) var i utgangspunktet fleire, men etter krisa fall det økonomiske grunnlaget deira burt. Mange sokk ned i bondestanden, av di inntektene av ein god gard no svara til berre 1/30 av produksjonen - mot kring 1/6 fyrr. Serlege privilegium utanum det formelle hadde ikkje den norske adelen i unionen, og politisk var dei heilt umyndiggjorde. Etter at adelen miste jordegodsi sine var løysingi for mange ærekjære adelsmenn å skaffa seg kongelege umber (t d. lensmenn og futar). Det norske presteskapet var òg merkt av norsk lågadel, og fekk ein god slump umveges makt på den visi.

Frå ein nasjonal synstad gjekk kongeriket Noreg under i 1397 då Kalmarunionen vart underskriven, dvs. den danske kongemakti vart hylla; unionstraktaten vart ikkje innsigla av meir enn ein brøkdel

av dei norske utsendingane. Dei 12 (av 67) norske som var til stades batt i grunnen ikkje Noreg til nokon union. Men styret til Margareta og Eirik av Pommern fekk visseleg fylgjor for Noreg. Lokaladministrasjonen vart umskipa, frå fehirdslor og syslor til hovudlen og len. Fehirdane vart hovedsmenn, og sysselmannene vart futar. Trass i høglydde protestar sette den danske kongemakti inn futar etter eige tykke, og futane fekk stort sett fara fram som dei vilde - til nokon klaga på dei. Dette kan korkje ha gagna folk eller land. Utlandingar som kongen sette pris på, fekk gjerne forleningar i Noreg, og grovt sagt vart leni meir innkrevjingsdistrikt enn administrative einingar. Det var snarare um å gjera å få ut yverskotet og pengane enn å halda uppe lov og rett. Eit two-sidugt opprør mot dette med ei sameining av bønder og adel ser me m.a. i 1436 under Amund Sigurdsson Bolt, og i 1501-02 under Alv Knudsson. Bøndene og adelen hadde ulike motiv: Utsuging og føle futar på den eine sida, og til sidesetjing for utanlandsk adel på hi. Ein kann ikkje tala um ei reising for den norske staten eller nasjonen. Det laut venta til det voks fram eit norsk borgarskap. Noko sterk borgarskap er ikkje ventande på denne tidi, og me finn det heller ikkje. Derimot hadde me Hansaen. Ordet hansatid har vore knytt til den norske nedgangen og «audmykjingi», og svarar heilt til den bolken me talar um. I 1429 knuser tyskarane den norske leidangsfloten, som aldri dukkar upp att. Men allereide kring 1350 får tyske handelsmenn fotfeste i Bjørgvin, og skipar eit handelsherredøme som varer til langt ut på 1500-talet. Dei hadde eit kontaktnett frå Novgorod i aust til England og Flandern i vest, og ein stålstram sentral-administrasjon med høge lojalitetskrav. I Bjørgvin utgjorde dei kannhenda 1500 av 7000 bybuarar, og etter det bergenske borgarar hevda dreiv dei det reine «monopolkapitalistiske» terrorvelde». Fyrst og fremst var dei eit problem for bergenske borgarar. Dinest for heile landet, sidan dei siglte av garde med eit stort yverskot. For mange nordmenn var dei helst handelsmenn og utreidarar som sytte for avsetnad og kredit. Danskane var til tider i krig med Hansaen, men det kosta òg pengar for norske bønder. Dei danske kongane vingla fælt i privilegiepolitikken andsynes hansaen - alt etter alliansane til kvar tid.

Det norske riksrådet vart samankalla so sjeldan som råd, og dronning Margaretas

Til s. 8

Frå s. 7

sette tonen med kløyv- og hersk-politikken sin: å ta fyre seg riksrådslemene kvar for seg, gjøla med dei, og syta for et dei ikkje samrår seg. Riksrådet vart både lojalt og politisk veikt det meste av tidi. I tomromet etter den norske yverklassen og politiske leidagi sig kyrkjemakti inn i seinmillomalderen. Ho fær auka godseigedomar og større makt etter kvart som bispane tek yver sæta i riksrådet. Presteskapet vart hardt råka av krisa (storparten døydde av pesten), klostergodsi gjekk i uppløysing av mange grunnar, kyrkjegodsi var splintra upp i knøttsmå einingar, og inntektstapet vart soleis umframst stort. Men sjølve styringsskipnaden vart standande, og vart grunnlag for maktuke etter ein bokl med kyrkjenedleggingar og ihopslåing av sokn. Innkomone for tenestor, bøter osb, sokk ikkje. Men kyrkjemakti vart ikkje samla nasjonalt, bispedømi vart styrde kvar for seg. Og jamvel um presteskapet var eit tolleg nasjonalt stand, slost dei ikkje for norsk sjølvstende fyre reformasjonen, då erkebispen Olav Engelbrektsson la grunnlaget for ein nasjonal myte då han skulde berga Noreg for katolisismen. Det var helst religionen, ikkje norsk sjølvstende som låg bispen tyngst på hjarta. Likevel må ein segja at reformasjonen knytte Noreg endå sterkare til Danmark, med ei dansk statskyrkja, etter kvart fleire danske bispar og prestar - og dansk mål kvar sundag. Det (gamal)norske skriftmålet ser me so godt som inkje til etter 1450, og heller ikkje noko millomnorsk mål, som einast vert eit talemål i ymse

målføreavbrigde. Desse faktorane set i grunnen bom for framvoksteren av ein norsk høgkultur. Men folket skulde greida seg utan den.

Ein formell union vart det ikkje fyrr i 1450, då 13 norske og 13 danske riksrådar skreiv under på ein traktat i samband med handfestingi til Kristian I. Um han so var konstitusjonell, og um Noreg vart formelt jamstelt (på dansk mål), hadde det lite å segja for røyndomen. Like lite som Kristian III's handfesting frå 1536, der det vert fastslege at Noreg skal vera eit «ledemodt af Danmarks riige» til æveleg tid. Røyndomen var den at danskekongen rådde, dvs han rådde svært lite jamfört med kongane i den gamalnorske «stordomstidi». Men han kunde t.d. pantsætja dei gamle norske skattlandi Orknøyane og Hjaltland til skottekongen utan å stå til andsvars for nokon.

Noreg var i grove drag eit land i «føydal uppløysing», og for ein stat lyt dét kallast eit nedgangssymptom. Den økonomiske og sosiale verknaden for folket er nemnt. Um makti til det norske folket minka er vandt å døma um, ho var marginal i alle tilfelle. Men rettsleg sett var folk etter måten godt vane frå gammalt av. At rettsstellet var desentralisert kann ha gjeve makt til dei mektige i lokalsamfundet. Men at det frå Kristian II's tid ser ut til at bøndene meir og meir finn seg i auka skattar og avgifter (som tidlegare kravde samtykke) syner at sjølvmedvitet og medvitet um ein norsk rettskipnad (Magnus Lagabøtes landslov) veikna. Folket og

ressursane i det norske riket (provinsen) hadde dessutan lite vinning av å finansiera krigane til danskekongen.

Eg har freista å syna at både «nedgang» og «Noreg» er relative umgrip; nedgang for Noreg som stat/rike treng ikkje vera nedgang for Noreg som «folk». Og nedgang for nokre grupper/institusjonar kann vera oppgang for andre. Og kva skal ein mæla? Um oppgang for riket tyder oppgang for folket stend og fell med styringsform og riksstyrar. Det er klårt at unionen tyder ein «nasjonal nedgang» for Noreg; dvs meir framandstyre og mindre nasjonsbyggjing. Um norsk sjølvstende vilde hindra økonomisk og «institusjonell» nedgang kann ein berre spå um. Med same styringsform er det tvilsamt, men poenget er at norsk sjølvstende hadde kravt andre fyresetnader enn dei me kjener til. Difor vil «nedgangen» alltid vera knytt til sjølvstendetapet. Og pesten som fyresetnad for alt som hende i nedgangstidi er uråd å koma utanum. «Agrarkrisa» var ei nedgangstid mælt med dei fleste kvantitative mål på vokster, og for Noreg ei tid med maktavhending til Danmark, veikjing av sentrale institusjonar - ei tid då Noreg som eining og einskap tapa.

Ny Heggland-bok

Johannes Heggland kjem med ei ny bok på Gyldendal i 1992. Boki heiter *Det stutte livet* og er sluttforteljingi i det store romanverket som Heggland opna med *Guds husfolk* (1989), og som han so førde vidare med *Karjana* (1990) og *Lyhamar* (1991). Hovudpersonen Karjana hev vorte ein av dei store kvinneskapnadene i norsk bokskriving.

FOR MEG OG DEG!

EG er meldingsbladet til Norsk Målungdom.

I EG finn du artiklar om grunnlaget for målreisinga, norsk mål, dialektane og nynorsken og mykje organisasjonsstoff. Alle som vil fylgja med i kva som hender i fremste rekka i målstriden bør tinga EG. EG vert av mange sett på som det viktigaste målpolitiske tidsskriftet i Noreg.

Ting EG du òg! For 100 kroner i året får du seks nummer av EG i postkassal. Nytt slippen nedanfor, eller sett pengane beinveges inn på postgirokonto nummer 0823 0943010, og merk giroen "bladpengar".

EG vil tinga EG!

Namn:.....

Adresse:.....

.....Nr./stad:.....

Underskrift:.....

SEND TIL: Norsk Målungdom, Nordahl Bruns gate 22, 0165 OSLO, Tlf.: 02-364043

Det er eksamenstid. Det er den tidi på året då me skal få karakterar -»vinnar»-karakterar eller «tapar»-karakterar. Men au inne i ei tid med «gylne fallskjermar». Er det vinnarar eller taparar me då talar um?

Eg vil ikkje undervurdere det å få gode karakterar. Heller ikkje det å få godt avløna stillingar i næringslivet, eller ein «fallskjerm». Men eg trur at den vinnar/taparkjensla som me berer på, ofte er unrealistisk - og bygd på ein uklok livsfilosofi. Eg trur at denne livsfilosofien berer med seg so mykje vondt - so mykje utriknad - at eg vil taka meg lov til å draga fram ein livsfilosofi som eg meiner er både klok og trivselkapande.

Eg skal freiste å legge han fram med relativt få ord - so få at dei kann få rom i t.d. Vestmannen. Det vil ikkje vera dekkjande for alt materiell som ligg fyrre um denne «nye» livsfilosofien. Det vert berre nokre spreidde tankar. Men når desse «nye» tankane vert henta fram, so kjenner me instinktivt at det i røyndi ikkje er so nye tankar det er tale um. Me fær ei kjensle av at dette hev me visst lengje - det er berre det at me ikkje hev henta dei fram fyrr no då me fær dei på prent.

Det er serskilt two menn som skal hava heideren for at desse tankane er tekne fram i dagsljos. Den eine heiter Eric Berne med boki «Games people play» («Hva er det vi leger?» Gyldendal 1973) og Fredric S. Perls i boki «Gestaltterapi», Munksgaard 1972. Det er soleis heile tjuge år sidan desse bøkene kom ut, men tankane tykkjест vera evigunge. Og etter mi vurdering er dei like aktuelle å taka fram i dag som for tjuge år sidan.

Mange trur at dei største problemi som møter oss i yrkeslivet er av fagleg art. Medan det me upplever viser seg å vera av menneskeleg art. Det er her me ofta tek i miss. Det kann vera smertefulle upplevelingar for både den gjerer mistakjet og for den som mistakjet gjeng ut yver. Eg trur det kann vera klokt å ofra nokre minuttar på å filosofere litt ikring desse tankane:

Kva er ein vinnar?

Kva er ein tapar?

Eg vil dryfta vinnaren.

Er vinnaren eit menneske som gjerer større yting eller prestasjonar enn sine medmenneske? Er det ein som vinn yver andre menneske, og som soleis fær dei andre til å tapa?

Ei vinnar ein som gjerer suksess? ein som gjerer karriere? ein som fær høg løn? ein som tener mange pengar? Er det ein som fær stor makt? Ei vinnar ein som kann taka seg lov til å sjå ned på andre menneske? ein som trakkasserar eller sjikanerar andre menneske? ein som fører vondord ut um sine medmenneske?

Ingen ting av dette er å oppfata som vinnar i det som eg hev kalla «nye tankar».

Yting eller prestasjon er ikkje uviktugt,

mistyd meg ikkje. Men yting er ikkje det viktigaste. Det er ikkje først og fremst prestasjonar som kjenneteiknar vinnaren - endå um prestasjonar ofte fylgjer i kjølvatnet.

Det som først og fremst kjenneteiknar ein vinnar er at han er autentisk. Dvs. at han er ekte, at han er seg sjølv, at han er eit

på alt. Han kann lyde til andres meininger, vurdere det dei segjer, men han kjem med sine eigne konklusjonar.

Han kann respektere andre. Han kann jamvel ovndre andre. Men han let seg ikkje trollbinde eller heilt imponere av andre. Ein vinnar gjerer ikkje knefall for nokon. Ein vinnar spelar ikkje hjelpelaus. Heller ikkje spelar han «det-er-di-skuld»-spelet. Han tek andsvar for sitt eige liv og si eigi framferd. Han gjev ikkje andre falsk autoritet yver seg. Han er sin eigen herre - og han veit det.

Ein vinnar syter for at dei menneske som er med, vert verdsette - at dei kjenner seg verdige - at dei kjenner seg vel. Ein vinnar berer ikkje ut rangt vitnemål imot næsten sin. Han dørmer heller ikkje næsten sin etter sladder og forvirrde «sanningar». Ein vinnar er ikkje med på å frysja nokon ut ifrå «det gode selskap».

Ein vinnar veit at kvar ting krev tid. Det skal vera tid til alt; tid til å vera aktiv, og tid til å vera passiv; tid til å vera saman, og tid til å vera einsmall; tid til å kjempe, og tid til å elske; tid til å arbeide, og tid til å leike; tid til å gråte, og tid til å læ; tid til å konfrontere, og tid til å draga seg attende; tid til å tala, og tid til å tegja; tid til å skunde seg, og tid til å vente.

For ein vinnar er tidi verdfull. Han slær ikkje i hel tidi! Han liver her og no. Han ignorerer ikkje fortidi, men tvert imot lærer han henne å kjenna - og lærer dermed å sjå inn i framtidti.

Ein vinnar lærer å kjenna sine eigne kjenslar og sine eigne avgrensingar - og er ikkje redd dei. Han veit når han sjølv er vred - og han kann lytte når andre er vredie på honom. Han kann gjeva og han kann *taka mot* kjærteikn. Han er i stand til å elsa - og til å vera elsa.

Ein vinnar er spontan. Han tar ikkje reagere på stive fastlagde rituelle måtar. Han kann brigde - skiple - planar når stoda krev det. Ein vinnar hev mod på livet. Han gleder seg med arbeid, med leik, med mat og ikkje minst med andre menneske, serleg med born fordi dei er like spontane og tillitsfulle som han sjølv er. Han kann glede seg med eit godt samliv og med naturen. Han kann glede seg utan skuldkjensle med det han hev uppnådd. Og han gleder seg utan misunning med det som andre måtte ha nådd.

Ein vinnar veit at han ikkje når tryggleik ved å kontrollere andre. Han er ikkje isolert frå ålmenne samfunnsproblem. Han er engasjeret. Han hev umsut og medkjensle med sine medmenneske. Han kjenner skylnad til å betre livsskvaliteten. Ein vinnar gjerer det han kann til å gjea jordi til ein rikare og betre stad å bu på.

Etter denne umgrepsfesting er me alle fødde vinnarar.

Toralf Bergwitz

Vinnar eller tapar?

Er du ein vinnar
eller ein tapar?

Av
Toralf Bergwitz

truverdig og mottakelegt menneske som ikkje skaper seg, uppfører skodespel eller manipulerar seg sjølv eller sine medmenneske. Ein vinnar er eit menneske som kjenner seg sjølv, sin eigen givnad, uppdragar sine eigne sereigenskapar, og han verdset andres sereigenskapar utan å kjenna misunning av noko slag. Ein vinnar skaper seg ikkje. Han strevar ikkje med å halde ein fasade - slik han tenkjer seg at han *burde* vera. *Han er rett og slett seg sjølv.*

Ein vinnar kann syna fram seg sjølv, i staden for å projisere eit bilæte som tekkjést andre, provoserar eller lokkar andre. Han er merksam på at det er skilnad på å *vera* vitande, og det å *spela* vitande; det å *vera* dum, og det å *spela* dum; det å *vera* kjærleg, og det å *spela* kjærleg. Ein vinnar hev ikkje bruk for å løyne seg attum ei maske. Han kastar frå seg unrealistiske bilæte av sjølvseseg.

Det å *vera* sjølvstendig skrämer ikkje ein vinnar. Kvar og ein hev tidbolkar - um enn stuttvarige - då han er sjølvstendig. Ein vinnar er sjølvstendig i stendigt lengre tidsrom.

Ein vinnar kann miste terregn stundimillom. Han kann lide nederlag. Men ein vinnar vil, trass i nederlag, halde ved lag ei grunnleggjande tru på seg sjølv.

Ein vinnar er ikkje redd for å tenkje sjølvstendigt og å bruka sin eigen kunnskap. Han kann skilje millom kjensgjerning og meinинг, og vil ikkje *late* som han veit svar

DUXEN

Av Arne Horge

Duxen er ein uksekalv, og namnet gav seg sjølv avdi han har ljost hovud. Duxen vart fødde heime hjå «Driftekaren» den 12. juli i sumar, og «Driftekaren» var säl at det vart uksekalv. Du ser det, gode lesar, mor åt Duxen er ei liti skranglekyr, ho har ikkje rette kjøtfe-sviped, og difor vilde helst ikkje «Driftekaren» ha alsdyr undan henne, ikkje kvigekalvar til å setja på, men ein liten uksepose som kunde gjeldast når tidi kom, og so slaktast når han vart halvtanna til two år gamal, det var greidt nok. - «Lat dei hine kjøtfulle kyrne få kvigekalvar, so kan etter kvart mor åt Duxen fara same vegen,» meinte «Driftekaren».

Tidt tenkjer «Driftekaren» at det er godt at Duxen ikkje veit noko um alt dette. No går han inne på åsane saman med mor si og fær mjølk av henne og er i flokk med alle dei andre kyrne, kvigone, gjelduksane og småkalvane, men Duxen skil seg altso ut avdi han er den einaste som har ljost hovud.

Du skal få høyra kor dette byrja, gode lesar. For ein del år sidan brukte «Driftekaren» og kjeringi å handle til seg NRF-kalvar som dei ol upp til slakt. NRF-feet er det vanlegaste storkryteret i dag, og det er ihoplagt mjølke- og kjøtfe, men det er ingen rase, berre eit drivande alslag som

hentar seg dyr kvar det måtte vera dersom det gjev pengar i pungen, og difor kan Norsk Raudt Fe vera både kvitt og svart. Men å vera nøydd til å kjøpe kalvar er ei evig plage, fann dei ut hjå «Driftekaren», for mjølkebøndene sel sjølvsagt først og fremst det dei ikkje vil hava sjølve, og det er det klenste. Etter kvart kom «Driftekaren» og kjeringi på at dei skulde elja sine eigne kalvar som kunde suge mor si og vera av kjøtferase.

Dei avgjorde at dei vilde freiste med den skotske kjøtferasen Aberdeen Angus. - «Angusen ser triveleg ut og skulde høve i skog og fjell», meinte dei, «og han har ikkje horn, so slepp me å tinga dyrlækjaren til å avhorne innkjøpte kalvar», sa dei til kvarandre. - Slik hadde det seg at i staden for å ha dyrlækjaren til å avhorne innkjøpte kalvar, fekk dei honom til å leggje inn Aberdeen Angus-sæd på nokre NRF-slaktekvigor som dei hadde. På det viset kom mor åt Duxen til verdi. Ho er altso halvt NRF og halvt Angus. Men han Aslak på Haugen sa det då han fekk sjå desse første blandingskalvane: «Denne Angus-sæden lyt vera reine gifti», sa han, «dei er svarte og kollute og pregar Angus alle i hop endå dei er berre halvt kjøtfe!»

Ein gong hadde ikkje dyrlækjaren Angus-sæd på dunken sin. Då brukte dei

av det franske Charolais-kjøfete på NRF-kviga si, og det vart ein gul kalv. So også Charolais-sæden er «reine gifti» for å herme han Aslak på Haugen. Og det er tydeleg at den franske rasen er større og røslegare enn Angusen, men likevel ikkje so trill rund og fast, tykkjer «Driftekaren».

I fjar haust, då «Driftekaren» og kjeringi såg at mor åt Duxen var «i det», som det heiter, då kom dei so brått på det, at no skulde dei bruke av det engelske kjøfete Hereford på henne. Hereford-feet er raudbrunt yver rygg og sider og med kvitt hovud med horn. Då vilde dei få ein kalv som var kvart NRF, kvart Angus og halvt Hereford, tenkte dei, og trekantblandingar plar vekse godt, visste dei.

Og det vart Duxen, og etter faren fekk han det ljose hovudet, og etter mori den svarte kroppen, men um den kvite rovedusken er etter NRF-mormori, det kjem ikkje «Driftekaren» i hug, for henne har dei slakta for fleire år sidan. Um Duxen har små horn-nubbar i skallen veit ikkje «Driftekaren». Han har handfare Duxen berre ein einaste gong. Det var fyrste dagen Duxen levde. Han vart fødd burti hamni og sjaka radt stad stupte utfor ein gammal fjøsmur ned i ein brenneseskog so «Driftekaren» laut hjelpe honom uppatt å mor hans, men då kom han ikkje på å kjenne i hovudet på honom.

Når «Driftekaren» er burti åsane og saltar nauti, då kikar det kvite hovudet på Duxen fram attum mori. Han gjev ein god dag i saltet, han drikk spenevarm mjølk fleire gonger i døgeret og klarar seg med det, tek berre nokre kjaftar med gras no og då avdi dei vaksne gjer det, han har det trygt og godt Duxen og treng ikkje søkje ut or si eigi vesle verd.

I fjar haust slakta «Driftekaren» og kjeringi ein halvbror av Duxen etter same skranglekyri. Denne halvbroren vog rett nok sine 242,5 kilo då han hekk på slaktekroken som halvtannaars gjeldukse, men lell trur «Driftekaren» og kjeringi at Duxen vert betre.

Nytt på Vestanbok

Vestanbok Forlag, Voss, som Johannes Gjerdåker steller med, sender i år ut ein diktantologi, *Innslag i veven*. Heile 33 diktatar er med, alle på ein eller annan måte knytte til Voss. Johannes Gjerdåker er elles medskrivar til ei bok på Cappelen i år.

mål og makt

- * Mål og Makt er tidsskriftet til Studentmållaget i Oslo
- * Mål og Makt er det leiande målteoretiske tidsskriftet i målrørsla
- * Mål og Makt kjem med 4 nummer i året og kostar 90,- kr i 1992
- * Mål og Makt nr. 1/1992 kjem i midten av april. Der finn du:

Bymål i historisk perspektiv av Arnold Dalen
Norsk kulturpolitikk - eit historisk tilbakeblikk av Ola Furre
Ein myte - og metoden. Om fornorskinga av islandsk sagalitteratur av Stefán Snævarr
Svar til Kjell Venås

-
- Send meg M&M nr. 2/91 **Den nynorske álmenta og dei nynorske avisene**, 20,- kr
 - Send meg M&M nr. 3/91 **Nynorsknormalen**, 20,- kr
 - Send meg M&M nr. 4/91 **Málrørsla: Feil farge til feil tid?**, 20,- kr
 - Send meg M&M nr. 1/92 **Bymål. Norsk kulturpolitikk**, 25,-
 - Eg tingar M&M i 1992 for 90,- kr

NAMN: _____

ADRESSE: _____

POSTNR: _____ STAD: _____

Send til: Mål og Makt, Nordahl Bruns gt. 22, 0165 OSLO

Aksjon mot filmvald

Statens filmkontroll hev skipa til ein umfattande kampanje um medievald, høyrer me. I fjerrsjå fekk me sjå korleis handlingsmynsteret i valdsfilmar vert bygd upp for at valden skal verta godteken. Sokalla duld vald vert nytta for at den grovare valden skal verta rettferdigjord. Gjenom å eksponera oss for den dulde valden, sugererer filmskaparen oss til å godtaka dei meir makabre valdsscenene.

Kampanjen hev fyrst og fremst retta seg mot born og unge i grunnskulen. Foreldre, lærarar og filmkontroll hev vorte umtala som andsvarlege for at valdsytringar på film so lett vert gjevne eit godt skotsmål av dei unge. Ein er like fullt uviss på kor mykje elevane tek upp i seg av valden.

Kva kann me so gjera, so framt me vil åtvara um valden? Vel, fyrst av alt må me verta medvitne um den dulde valden. Ein smil, ei handrørla eller ei definering av motstandaren kann vera meir enn nok til å i oss til å godtaka at valden er utøvd. «Eg var berre nøydd til å stogga honom» eller «han valde å døy som eit kryp» er two vanlege utsegner etter at duld vald er utøvd. Når den dulde valden er synt fram, vert me etter kvart mogne for den opne valden. No kann filmen nå upp i ekstatiske høgder. Slag med kjettingar eller med stokkar, skotveksling millom skurkar og heltar som kann enda i eit reitt blodbad, eller gisseltaking med torturering av dei maktbundne. Det som kjenneteiknar utløysingi av valden, er at no finst det ikkje lenger nokon skugge av vitugskap som valden kann gøyma seg attum. Dette er rein og skir vald som objektivt sét er heilt uaksetabel; berre ut frå samanhengen i filmen vert valden fyllt av døkk rettferdsstråleblenk.

Det er soleis viktigt at me slær ned på den dulde valden. For godtek me fyrst det løynlege stykket i spelet um vår påansing og vår samhug, då hev me òg tapt striden mot den opne valden.

Statens filmkontroll skal ha stor ros for den kampanjen som dei hev arbeidd med. Kampanjen er visst nok godt motteken og hev nådd fram til mange. Me bør fylgja upp på vår måte og vera på vakt mot open og makaber filmvald. Me kann ikkje stogga valdsytringar på film, men kvar einskild av oss kann velja kor mykje og kva slags vald me vil godtaka.

Lars Bjarne Marøy

Spreid
Vestmannen!

Norsk Bokreidingslag L/L

Postboks 2672 - 5026 Bergen-Møhlenpris

Ivar Aasen, teikna av Leif Raa

Verdfulle bøker um mål og målreising

Gustav Indrebø: Norsk målsoga

Det klassiske bokverket um den norske målsoga. 504 s.
1951. Berre få eksemplar att. Hefta kr 250,-

Gustav Indrebø: Kva er målreising?

Artiklar i utval ved Jarle Bondevik og Oddvar Nes
1976. Hefta kr 50,-

Gustav Indrebø: På norsk grunn

Artiklar i utval ved Jarle Bondevik og Oddvar Nes
1989. Hefta kr 125,-

Jostein Krokvik: Kjettarord um norsk målalkymi

Debattskrift um norsk språkstrid og språkpolitikk.
1985. Hefta kr 24,-

Jostein Krokvik: Mål og vanmæle

Kritisk gjenomgang av offentleg norsk rettskrivingspolitikk
1991. Hefta kr 160,-

Ivar Aasen: Norsk Målbunad

Synonymsamling med ordtilfang samla i bolkar etter umgrip og tyding.

1975. Hefta kr 60,- i band kr. 80,-

Bondevik, Nes og Aarset (red.):

Sunnmørsgrammatikkane av Ivar Aasen

Den fyrste samla, vitskaplege utgåva av alle utkasti Aasen laga til grammatikken yver Sunnmørsmålet.

1992. Hefta kr 180,-

Spør etter bøkene hjå bokhandlaren eller send beinveges tinging til:

Norsk Bokreidingslag

Postboks 2672 - 5026 Bergen-Møhlenpris

MÅRØY LARS BJARNE
ELISMARKEN 14
5034 Y LAKSEVÅG
ANTALL EKS 1

ISSN 0800-8647

Nynorsk festspelsiger

frå s. 1

stelling i Volda! Og endå til ei moteframsyning var med - tilskipa av Ellinor Floor frå trønderhovudstaden. På festspelverka vart det gjort upptak som vonleg fører til at nynorskkommunane skipar seg i eit landslag. Og planutkast for eit Ivar Aasen-senter i Aasentunet vart gjeve til leidaren i kulturkomiteen i Stortinget, Leo Koritzinsky og statssekretær Lene Løken i Kulturdepartementet; Aasen-huset er budsjettera til nærmare 59 mill. kronor. Dette var berre eit ørlite utplukk frå den agelege mynstingi.

Nasjonal klangvidd

At festspelverka hev vore hovudemne i lokalavisor og på annan måte i Volda og Ørsta, er vel ikkje uventa. Men bylgjar hev spreidd seg vidare. I pressa og i radio og fjernsyn. Sunnmørsposten i Ålesund som ikkje alltid i det siste hev sola seg i berre godord frå målfolk, hev dekt festspelverka upåklageleg. Det same må segjast um NRK i Møre og Romsdal. Festspelverka, programmi og målkulturen hev kome i framgrunnen i uvanleg mun truleg yver storparten av landet.

Einstaka syrlege røyster

I Sunnmørsposten hev det falle eit par einslege misnøgde lesarmerknader. Ein ålesundslesar fortel at han gjerne kunde tenkja seg å vitja festspelverka, men han hev ikkje funne eit upplysande ord um programpostar og dagar og klokkeslætt. Ein annan lesar fortel at han var på ein kyrkjekonsert tilskipa av festspelverka; han gledde seg til å få høyra song og salmar av nynorske diktarar som t.d. sunnmørsdiktaren Anders Hovden - men all songtekst var på engelsk!

Um dette var spede og fátalde røyster, bør dei takast på ålvor når neste festspelverka skal leggjast upp, både med tanke på utlysing i største byen på Nordvestlandet, og reint språkleg innhald i programminnslagi. For at Nynorsk Festspel-

RETURTILSKRIFT:
Vestmannen
6143 Fiskåbygd

God og rimeleg mat
får du på

Kaffistova til Ervingen

Torgegarden, Strandkaien 2
5000 Bergen

**Stor Nok
For De Fleste**

RÆTTUR ASNI

— Tú mást umbera meg, eg glöði so at tær, men eg havi aldri áour sæd mann við so stórum oyrum!
— So? Ja, tú sigur nakað! Um vit bæði lögdu saman, titt vit og míni oyru, so vóru vit rættur asni!

Bli Totalkunde hos oss!

**Konkuransedyktig rente
og gode forsikringsordningar.**

Fokus Bank kan gi deg ein totalgjenomgang av din økonomi. Lån og innskot er viktige delar av familiøkonomien og våre løysingar er tilpassa din familiesituasjon.

FOKUS Bank

Westmannen

Nr. 8

Bergen, 20. oktober 1992

8. årgang

Krutsterk diktdebut

Ny lyrikar på Norsk Bokreidingslag

Gudlaug Nedrelied:

I ULVEKJEFTEN

Bergen 1992

Diktsamlingi *I ulvekjeften* er ei sterk opning for diktaren Gudlaug Nedrelied. Det hender sjeldan at eg ikkje upplever daudpunkt i ei dikt bok, men her gjorde eg det ikkje. I tillegg skal forlaget ha ros for fin ytre bokutforming, med vellukka slag av Bjørg Hausle Bondevik og smakfull tilrettelegging av teksti.

Gudlaug Nedrelied er fødd i 1952; so vidt eg veit, er ho amanuensis på Agder distriktshøgskule i Kristiansand. I 1983 og seinare hadde ho studieupphald på Færøyane, og dette syner kanskje att språkleg, og i eit makelaust hyllingsdikt til Tórshavn, *Havnin*, attgjeve her i bladet.

Emnevalet i diki til Gudlaug Nedrelied må vel elles i stor mun segjast å vera gamalkjent - det held seg helst kring tilhøvet millom kvenna og mann, med andre ord kjærleiken. Og då kjærleiken slik han, innlysande nok, ter seg for den kvennelege parten, ei kjenslekraft eller kanskje snarare ei naturkraft, irrasjonell, ulogisk, grisk og gavmild. Samlingi inn lesast som ei samanhengande soga, dramatisk og stigande, med rikelege sideglint og sideutferder.

Friske og rame bilete sprutar fram. Eg-personen «lengtar som ei bikkje», «legg si høgre hand i ulvekjeften», «lettar frå bakken» og «tek i himmelen berrneva». Um diki serhendes nærmar seg det flate, bergar diktaren seg med sers jordnære innslag av ettertenkjing, humor og sjølvironi. Dei uventa utspelei er mange, og jamvel det sjølv sagde vert nytt: «Det er ikkje plass åt meir inni skinnet åt katten enn katten.»

I opningsdiket *Dyret* heiter det ein stad:

*Eg var trygg i góymet mitt.
Dyret kunne ikkje bita meg.
Gløynd var den tidi eg sjølv leid
med opprive bryst og tarmane
hengjande ute.*

*I Bukti og begge endane møter me ei
onnor uppleveling:
So lenge eg elskar deg kan du såra meg
på nytt og på nytt,
kvar einaste dag
i heile mitt liv.
Slik er verdi.*

Nokre dikt fær høgsongdåm, ingen
kvardagskost, nei, som desse strofene i
Farongsykje:

*Tenkjer på deg utan stans
ser på deg når det er dans,
undrast om eg har ein sjangs
for eg er sjuk av kjærleik.*

*Smilet, når du mot meg lær,
er so søtt som jordebær,
og eg ser og ser og ser
for eg er sjuk av kjærleik.*

*Eg er utan ro og rast,
tak meg, elsk meg, hald meg fast
stormande i rus og hast
for eg er sjuk av kjærleik.*

*Klem meg, kyss meg, et meg opp!
Gjev meg varmen i din kropp!
Kryst meg, knus meg, ikkje stopp,
for eg er sjuk av kjærleik.*

Etter mitt skyn hev Gudlaug Nedrelied skrive ei reint uvanleg velforma og god dikt bok.

Jostein Krokvik

Havnin

*Men alltid hugsar eg heim
til Havnar, med regn og drev
og fine hus i friske leter.
Eg saknar dine smott
og smale gator, tenkjer
på Vaglið og Vágsbotn*

*Eg minnest dine høns
og mjauande kattar,
og rauda hestar i hagane.
Eg elskar din himmel,
ditt hav, og utsynet
over den frie fjorden.*

*Nolsøy ligg seint og tidleg
i min tanke, og Reynið
er fast fortøygd i min hug,
som dine bakarbu er
bokhandlar, og dine
heklagardinor med hol og
bordor!*

*Ingen stad er graset
grønare, ikkje kjende
eg våtare vatn i noko land.
Tjukkare skodd har eg
aldri skoda, og ikkje
mist pusten i verre vind.*

*Aldri skal eg gløyma
gullstrima i havet,
når soli renn ein sumarmorgen!
Å, kjære gamle Tórshavn,
du metropol med torvtak,
av byar er du den beste!*

Gudlaug Nedrelied.

Tankekorn

**Det er godt hava vetter når
vetter skal vera.**

*Norsk ordtøkje etter
Ivar Aasen*